

Sygn. akt VIII Ga 106/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 stycznia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VIII Wydział Gospodarczy

w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Marek Tauer

po rozpoznaniu w dniu 7 stycznia 2015 r. w Bydgoszczy

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa: (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B.

przeciwko: Z. K.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez powoda od wyroku Sądu Rejonowego w Bydgoszczy

z dnia 25 lutego 2014 r., sygn. akt. VIII GC 2102/13 upr

1. oddala apelację.

Sygn. akt VIII Ga 106/14

UZASADNIENIE

Powód - (...) spółka z o.o. z siedzibą w Ż. domagał się zasądzenia od pozwanego - Z. K. kwoty 2 065,47 wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty oraz kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwu powód podał, iż w ramach prowadzonej działalności gospodarczej strony zawarły umowę sprzedaży. Powód dostarczył pozwanemu zamówiony towar, natomiast pozwany wykonał swoje zobowiązanie z opóźnieniem, w związku z czym powód wystawił mu noty odsetkowe. Następnie powód wezwał pozwanego do zapłaty. Pozwany nie uiścił wymagalnej należności.

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym z dnia 25 listopada 2013 r., w sprawie o sygn. akt VIII GNc 7177/13, Sąd Rejonowy w Bydgoszczy uwzględnił roszczenie powoda i orzekł zgodnie z żądaniem pozwu.

W sprzeciwie od nakazu zapłaty pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu sprzeciwu pozwany podał, iż strony współpracowały w zakresie sprzedaży rzepaku, który pozwany dostarczał powodowi w zamian za inne produkty, które z kolei pozwany nabywał od powoda. W wyniku podjętych zobowiązań strony wzajemnie wystawiały sobie faktury na zbyty towar. Pozwany zapłacił całość roszczenia głównego, natomiast z uwagi na opóźnienie powód naliczył odsetki. Jednak analizując dokumenty pozwany podniósł, że:

- w notce odsetkowej nr (...) z dnia 19.10.2012 – w rubryce wpłata wskazano, iż pozwany w dniu 19.10.2012 r. wpłacił kwotę 20 000,00 zł, do noty załączono dowód przelewu na kwotę 20 000,00 zł,

- w nocie odsetkowej nr (...) z dnia 2.10.2012 – w rubryce wpłaty wskazano, iż pozwany w dniu 2.10.2012 r. wpłacił kwotę 11 989,79 zł, jednakże do noty załączono dowód przelewu na kwotę 13 000,00 zł (różnica 1 010,21 zł),

- nota odsetkowa nr (...) z dnia 11.12.2012 – w rubryce wpłaty wskazano kwotę 5 000,00 zł i załączono dowód przelewu faktycznie opiewający na taką kwotę,

- nota odsetkowa nr (...) z dnia 11.04.2013 r. – w rubryce wpłaty wskazano kwotę 2 933,88 zł, jednakże z dowodu przelewu z dnia 11.04.2013 r. jasno wynika, iż pozwany przelewał na rzecz powoda kwotę 4 000,00 zł (różnica 1 066,12 zł)

- noty odsetkowe nr (...) z dnia 20.12.2012 oraz nr (...) z dnia 04.03.2013 opiewają na takie kwoty na jakie pozwany faktycznie wykonał przelewy (tj. 7 000,00 zł oraz 8 000,00 zł).

Skarżący zarzucił, że powód dochodzi zapłaty kwoty 2.065,47 zł, pomimo, iż pozwany zapłacił na jego rzecz dodatkową kwotę 2.076,33 zł.

Wraz ze sprzeciwem pozwany wniósł pozew wzajemny, w którym powód wzajemny wniósł o zasądzenie od powoda (pозwanego wzajemnego) kwoty 837,19 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty. W uzasadnieniu pozwu wzajemnego pozwany (powód wzajemny) podał, iż w dniu 8 sierpnia 2012 r. wystawił fakturę VAT nr (...) z tytułu sprzedaży rzepaku. Przedmiotową fakturę powód odebrał dopiero w dniu 4 września 2012 r. , przy czym z uwagi na wzajemne zobowiązania, strony ustaliły, iż faktura ta będzie podlegała kompensacie z wzajemnymi roszczeniami powoda względem pozwanego. Tak też się stało, jednakże powód dokonał kompensaty dopiero w dniu 18 września 2012 r. Biorąc pod uwagę, iż faktura została wystawiona na kwotę 168357,42 zł, to odsetki za zwłokę licząc od dnia następnego po dniu odbioru faktury, wyniosły 837,19 zł, którą to kwotę pozwany (powód wzajemny) dochodzi niniejszym powództwem. Jednocześnie z ostrożności procesowej, w przypadku uznania roszczeń powoda (pозwanego wzajemnego) za zasadne, pozwany (powód wzajemny) zgłosił zarzut potrącenia kwoty 837,19 zł.

W piśmie procesowym z dnia 14 stycznia 2014 r. powód podtrzymał swoje stanowisko w sprawie. Nadto wniósł o oddalenie powództwa wzajemnego i zasądzenie od powoda wzajemnego na rzecz powoda kosztów postępowania wywołanych wniesieniem powództwa wzajemnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Powód podniósł, iż w załączonych do pozwu potwierdzeniach wpłat z dnia 02.10.2012 oraz 11.04.2013 r. pozwany nie wskazał w jaki sposób wpłaty te powinny być zarachowane. W tej sytuacji strona powodowa zarachowała wpłaty w następujący sposób:

1. Wpłata z dnia 02.10.2012 r. – kwota 13 000,00 zł została zarachowana na poczet:

a) Faktury VAT (...) – kwota: 11 989,79 zł,

b) Faktura VAT (...) – kwota: 1 010,21 zł,

W ten sposób faktura VAT (...) została rozliczona w całości, albowiem pierwotnie opiewała na kwotę 43 933,88 zł. Na poczet tej faktury oprócz wpłaty z dnia 02.10.2012 r. zarachowano wpłaty z dnia: 19.10.2012 r. – kwota 20 000,00 zł, 11.12.2012r. – kwota 5 000,00 zł, 20.12.2012 – kwota 7 000,00 zł, 04.03.2013 r. – kwota 8 000,00 zł, 11.04.2013 r. – kwota 2 923,67 zł,

2. wpłata z dnia 11.04.2013 r. – kwota 4 000,00 zł – została zarachowana na poczet: a) faktury VAT nr (...) – kwota 2 923,67 zł, b) notę odsetkowa NOTA (...) – kwota 1076,33 zł. Nota ta pierwotnie opiewała na kwotę 1 438,40 zł. W związku ze wskazaną wyżej płatnością, powód dochodzi z niej tylko kwoty 362,07 zł. Wobec powyższego brak podstaw do uznania, iż pozwany spełnił świadczenie dochodzone w pozwie.

Odnosząc się do powództwa wzajemnego, powód podniósł, że jest ono bezzasadne. Powód zarzucił, iż faktura VAT nr (...) jest późniejsza niż każda z faktur strony powodowej, z którymi potrącono fakturę VAT nr (...). Okoliczność ta wynika z dokumentów załączonych do pozwu w postaci kompensaty oraz faktur VAT. Ma ona istotne znaczenie, albowiem potrącenie, zgodnie z art. 499 kc nie ma skutku ex nunc, lecz skutek ex tunc. W konsekwencji skutki

ewentualnego opóźnienia, które miało miejsce po dniu, w którym potrącenie stało się możliwe, w wyniku tej czynności zostały anulowane. Potrącenie, zatem stało się możliwe z chwilą wystawienia faktury VAT przez pozwanego, a co za tym idzie z tą chwilą nastąpił jego skutek. W tym stanie rzeczy brak jest podstaw do uznania, iż strona powodowa pozostawała w opóźnieniu, a zatem roszczenie odsetkowe jest bezpodstawne.

Wyrokiem z dnia 25 lutego 201 r. Sąd Rejonowy w Bydgoszczy:

I. oddalił powództwo (...)sp. zo.o. w Ż. przeciwko Z. K.;

II. oddalił powództwo wzajemne Z. K. przeciwko (...) sp. o. o. w Ż. oraz zasądził od powoda wzajemnego - Z. K. na rzecz pozwanego wzajemnego (...) sp. z o.o. w Ż. kwotę 197,00 zł (sto dziewięćdziesiąt siedem złotych) tytułem kosztów procesu. Stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił w oparciu o dowody z dokumentów prywatnych znajdujących się w aktach sprawy, których prawdziwość, autentyczność i moc dowodowa nie budziły wątpliwości Sądu. Sąd I instancji oddalił wniosek o przesłuchanie pozwanego w drodze pomocy prawnej na podstawie art. 217 § 3 k.p.c., gdyż okoliczności będące przedmiotem tego dowodu zostały już w sposób wystarczający, zdaniem Sądu, udowodnione przez inne środki dowodowe przeprowadzone w trakcie postępowania, a dowód ten zmierzał do przedłużenia postępowania. W uzasadnieniu Sąd I instancji odwołał się do treści art. 535 k.c., art. 476 k.c., art. 481 § 1 k.c., 6 k.c., art. 232 k.p.c. oraz art. 451 § 1 k.c. Sąd Rejonowy podkreślił, że w przedmiotowej sprawie pozwany w chwili zapłaty nie wskazał na poczet, jakiego długu wierzyciel ma zaliczyć wpłaty. Uczynił to dopiero w sprzeciwie. Powód natomiast później w piśmie z dnia 14 stycznia 2014 r. oświadczył jak zarachował wpłaty pozwanego (powoda wzajemnego). Oświadczenie woli zawarte w sprzeciwie było zatem pierwsze i wywołało skutek umorzenia, a powód (pozwany wzajemny) nie mógł już inaczej zarachować wpłat pozwanego (powoda wzajemnego). Z tych względów pozew główny podlegał oddaleniu.

Odnosząc się do roszczenia pozwanego zgłoszonego w powództwie wzajemnym dotyczącym zasądzenia kwoty 837,19 zł z tytułu odsetek za opóźnienie wynikających z wystawionej przez pozwanego (powoda wzajemnego) na rzecz powoda (pozwanego wzajemnego) faktury VAT nr (...) z dnia 8 sierpnia 2012 r. oraz zgłoszonego zarzutu potrącenia tej kwoty z ewentualnie zasądzoną na rzecz powoda należnością dochodzoną pozwem głównym Sąd Rejonowy zważył, że pozwany (powód wzajemny) wystawił na rzecz powoda (pozwanego wzajemnego) w dniu 8 sierpnia 2012 r. fakturę VAT nr (...) opiewającą na kwotę 168.357,42 zł, przy czym jako sposób zapłaty wskazano „kompensatę” i nie sprecyzowano terminu zapłaty, ani terminu dokonania kompensaty. W pozwie wzajemnym pozwany (powód wzajemny) nie sprecyzował, czy domaga się określonej kwoty odsetek od dnia wystawienia w/w faktury, czy też od dnia jej odebrania przez powoda (pozwanego wzajemnego), nie wyjaśnił sposobu obliczenia dochodzonej należności, wskazał jedynie żadaną kwotę odsetek, którą dochodzi wraz z dalszymi odsetkami od dnia wytoczenia o nie powództwa do dnia zapłaty. Słusznie zatem zarzucił, zdaniem Sądu I instancji, powód (pozwany wzajemny), iż przedmiotowa faktura jest wystawiona z datą późniejszą niż każda z faktur strony powodowej, z którymi potrącono fakturę VAT nr (...) (tj. z fakturami (...) z dnia 2 marca 2012 r.; (...) z dnia 5 marca 2012 r.; (...) z dnia 6 marca 2012 r.; (...) z dnia 6 marca 2012 r.), co powoduje, iż dokonanie potrącenia należności stron było możliwe już w dniu wystawienia faktury przez pozwanego (powoda wzajemnego), a dowodem tego jest niekwestionowany przez strony dokument kompensaty z dnia 12 sierpnia 2013 r. Ponadto na wystawionym przez powoda, a niekwestionowanym przez pozwanego (powoda wzajemnego) dokumencie oznaczonym jako „kompensata”, w istocie dotyczącym potrącenia jak wynika ze złożonego na nim oświadczenia ze wskazaniem podstawy prawnej potrącenia (art. 498 k.c.) określał termin płatności faktury VAT nr (...) na dzień 18 września 2012 r. Wskazano, że oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe (art. 499 k.c.) zatem potrącenie wzajemnych należności stron było już możliwe, w ocenie Sądu I instancji, w dniu wystawienia przez pozwanego (powoda wzajemnego) faktury VAT nr (...) z dnia 8 sierpnia 2012 r. W związku z powyższym, bezzasadne jest, w opinii Sądu Rejonowego, roszczenie powoda wzajemnego (pozwanego) zasądzenia kwoty 837,19 zł wraz z dalszymi odsetkami. Konsekwencją powyższego stanowiska było uznanie zgłoszonego przez pozwanego (powoda wzajemnego) zarzutu potrącenia za bezzasadny.

O kosztach postępowania w zakresie powództwa wzajemnego orzeczono na mocy art. 98 § 1 i 99 k.p.c.

Wyrok Sądu Rejonowego w Bydgoszczy w części dotyczącej pkt I ust. 1 zaskarżył powód, zarzucając mu:

- naruszenie art. 451 § 1 kc poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że pozwany mógł wskazać sposób zarachowania wpłat z dnia 02.10.2012 r. i z dnia 11.04.2013 r. w sprzeciwie od nakazu zapłaty, podczas gdy przepis ten wskazuje, że dłużnik mający względem tego samego wierzyciela kilka długów tego samego rodzaju może wskazać, który dług chce zaspokoić przy spełnieniu świadczenia;

- - naruszenie art. 451 § 1 kc poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że dłużnik – pozwany może w sposób wiążący dla wierzyciela (strony powodowej) wskazać, czy poprzez dokonanie określonej wpłaty zaspokaja należność główną, czy też odsetki, podczas gdy przepis ten wyraźnie stanowi, że bez względu na to jaki dług zostanie przez dłużnika wskazany, jako ten, który dłużnik chce zaspokoić, wyłącznie od wierzyciela należy decyzja, czy wpłatę zalicza w pierwszej kolejności na poczet należności głównej, czy też odsetek;

- art. 451 § 3 kc poprzez jego niezastosowanie i nieprzyjęcie, że wobec zaniechania przez dłużnika wskazania przy spełnieniu świadczenia długu, który chce zaspokoić oraz wobec braku pokwitowania wystawionego przez stronę powodową, w pierwszej kolejności wskazane wpłaty winny zostać zarachowane na poczet długu najdawniej wymagalnego.

W tej sytuacji, skarżący domagał się zmiany zaskarżonego orzeczenia i zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kwoty 2.065,47 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a ponadto zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu za obie instancje.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powoda podlega oddaleniu. Zgodnie z art. 451 § 1 k.c. to dłużnik w pierwszej kolejności (przed wierzycielem) ma uprawnienie do wskazania, który ze swoich długów chce zaspokoić. Oświadczenie o zarachowaniu dłużnik złożyć może już przy spełnianiu świadczenia. Takie oświadczenie dłużnik może również złożyć już po spełnieniu świadczenia, najpóźniej jednak przy przyjęciu (bez zastrzeżeń) pokwitowania, w którym wierzyciel zaliczył świadczenie na jeden z długów (wyrok SN z dnia 24 czerwca 2005 r., V CK 806/2004, niepubl.; A. Ohanowicz, Zobowiązania..., s. 167). Jeśli jednak inicjatywę przejmie wierzyciel i w sporządzonym przez siebie pokwitowaniu określi sposób zarachowania, a pokwitowanie to zostanie przyjęte przez dłużnika - dłużnik traci swoje uprawnienie do wskazania sposobu zarachowania. Próba skorzystania przez wierzyciela z uprawnienia przewidzianego w art. 451 § 2 k.c. ponownie uprawnia dłużnika, tj. daje mu możliwość skutecznego wskazania długu, który chciałby zaspokoić, dłużnik jest jednak uprawniony tego dokonać tylko niezwłocznie po otrzymaniu pokwitowania. Niedokonanie wyboru przez dłużnika w chwili realizacji świadczenia i bierność wierzyciela w kwestii zarachowania nie uprawnia już dłużnika do dokonywania w dalszym ciągu wyboru, na poczet którego długu chce zaliczyć swoje świadczenie.

Gdy więc wierzyciel nie wskazał sposobu zachowania określonego w art. 451 § 2 k.c., nie następuje powrót zarachowania określonego w art. 451 § 1 k.c. Gdyby tak interpretować zasady zarachowania, to w razie złożenia oświadczenia przez dłużnika w toku procesu, wierzyciel byłby narażony nie tylko na zbędne koszty postępowania, ale przede wszystkim na przedawnienie innych roszczeń, które uznał już za spłacone, przyjmując, że wobec braku oświadczenia dłużnika, jak i własnego, świadczenie to podlegało zaliczeniu zgodnie z unormowaniem zawartym w art. 451 § 3 k.c. Ratio legis omawianego unormowania polega na wprowadzeniu reguł zaliczenia spełnionego świadczenia i tym samym uporządkowanie stosunków prawnych łączących strony. Gdyby założyć, że dłużnik może w każdym czasie złożyć oświadczenie o zarachowaniu, to cel omawianego przepisu zostałby zniweczony. Wierzyciel, dochodząc swojej wierzytelności na drodze sądowej, nigdy nie miałby pewności, czy dłużnik nie złoży oświadczenia o zaliczeniu wcześniej spełnionego świadczenia na poczet tego właśnie długu, którego spełnienia wierzyciel żąda w tym procesie.

W rozpoznawanej sprawie bezspornym jest, że strona pozwana dokonując płatności w dniach 2.10.2012 r. i 11.04.2013 r. nie złożyła oświadczenia zawierającego stwierdzenie, które długi mają być zaspokojone. Także strona powodowa nie skorzystała z możliwości oznaczenia długu, na który zalicza otrzymaną wpłatę i nie wystawiła stosownego pokwitowania. Strona pozwana po spełnieniu świadczenia nie była już zatem uprawniona do wskazania sposobu zaliczenia wpłat. Wadliwa była zatem ocena Sądu Rejonowego, że pozwany uczynił to skutecznie w piśmie

zawierającym sprzeciw z dnia 12.12.2013 r. Trudno bowiem przyjąć, że jest to złożenie oświadczenia „przy spełnieniu świadczenia”. Brak bowiem bezpośredniego następstwa czasowego w sytuacji, gdy pomiędzy pierwszą wpłatą, a oświadczeniem minęło 14 miesięcy, natomiast między drugą wpłatą a oświadczeniem - 9 miesięcy. W sytuacji zatem, gdyż żadna ze stron nie oznaczyła sposobu zaliczenia wpłat dokonanych przez pozwanego w dniach 2.10.2012 r. i 11.04.2013 r. stosownie do wymogów wynikających z brzmienia art. 451 § 1 i 2 k.c., podlegały one zaliczeniu według reguł określonych w art. 451 § 3 k.c.

Abstrahując jednak od kwestii sposobu zarachowania dokonanych przez pozwanego wpłat, zważyć należy, że pozwany wpłacił na rzecz powoda łącznie kwotę 225.357,42 zł, tj. kolejno w dniu 19.10.2012 r. - 20.000 zł, w dniu 2.10.2012 r. - 13.000 zł, w dniu 11.12.2012 r. - 5.000 zł, w dniu 11.04.2013 r. - 4.000 zł, w dniu 20.12.2012 r. - 7.000 zł, w dniu 4.03.2012 r. - 8.000 zł, a ponadto wystawił powodowi fakturę VAT na kwotę 168.357,42 zł, która została skompensowana z należnościami powoda (k.32 akt).

Powód wystawił natomiast pozwanemu następujące faktury: nr (...) na kwotę 75.007,30 zł, (...) na kwotę 33.382,63 zł, (...) na kwotę 33.382,63 zł, (...) na kwotę 33.382,63 zł, (...) na kwotę 43.933,88 zł oraz noty odsetkowe, domagając się w pozwie zasądzenia odsetek w wysokości łącznie 2.065,47 zł. Łącznie zatem pozwany winien zapłacić powodowi kwotę 221.154,54 zł.

Skoro zatem pozwany, jak wynika z akt zapłacił na rzecz powoda łącznie kwotę 225.357,42 zł, a jego należność względem powoda wynosiła 221.154,54 zł, to przyjąć należało, że pozwany nadpłacił na rzecz wierzyciela kwotę 4.202,88 zł. Bez względu zatem na sposób zarachowania w sprawie poszczególnych wpłat pozwanego, żądanie przez powoda zapłaty kwoty 2.065,47 zł tytułem odsetek, uznać należy, w ocenie Sądu Okręgowego, za bezzasadne. Pozwany dokonując na rzecz powoda nadpłaty, uiścił bowiem de facto również należność objętą pozwem.

Pomimo zatem błędnej interpretacji przepisów art. 451 kc poczynionej przez Sąd Rejonowy, wydane przez ten Sąd rozstrzygnięcie odpowiada prawu i musi się ostać.

Nie znajdując podstaw do zmiany zaskarżonego rozstrzygnięcia, Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 kpc w związku z art. 505¹⁰ § 1 kpc oddalił apelację powoda, jako nieuzasadnioną, o czym postanowił jak w sentencji.